

Pravda jako téma

Vzhledem k tomu, že dosavadní tradice evropského myšlení pravdy a o pravdě byla sice na jedné straně iniciována a tedy také umožněna obrovským intelektuálním výkonem starých řeckých myslitelů, ale že byla zároveň zatížena některými dnes už nedržitelnými předpoklady (předsudky) a z nich vyplývajícími omezeními, má smysl se pokusit či spíše vždy znovu se pokoušet o nové způsoby distance vůči této tradici. Na jedné straně se ukazuje jako schůdná orientace na druhý zdroj veškerých dosavadních evropských tradic, které vlastně nebyly a nejsou přímým navázáním na řecké filosofy a jejich myšlení, ale které jsou neodlučně spjaty s křesťany a křesťanským myšlením. Tímto druhým zdrojem jsou tradice židovské, hebrejské. Způsob, jaký se v evropském myšlení o pravdě resp. v chápání pravdy prosadil a ustálil, není jednotný, ale vykazuje stálé napětí, které je ostatně zdrojem nových a nových pokusů nejen o lepší a přesnější pojetí povahy pravdy, ale o celkové znovuustavení a nové rozvíjení filosofického myšlení vůbec (a to jak v pozitivním, tak v negativním, odmítavém smyslu). Pokus o distanci vůči onomu obrovskému vlivu řeckého myšlení na Evropu a zejména evropské myšlení však nemusí být nutně již prvotně spojován se starozákonní tradicí, prostředkovanou evropskému myšlení v první řadě a převážně křesťanstvím (a teprve v druhé řadě a jen dočasně islámem, a pak daleko později, ale závažně novými teologickými i filosofickými proudy, zvláště protestantskými, v našem století už také mysliteli židovskými nebo programově na staré židovské tradice navazujícími). Tak jako velcí myslitelé dvacátého století neváhají v některých případech jít až k etymologickým kořenům starořeckého jazyka (příznačně to lze sledovat třeba u Martina Heideggera), je v zásadě stejně oprávněný pokus vyjít z jiných jazykových tradic. Filosofování je vždycky velice úzce spjato s jazykem, a je to tak dobře; hrubé chyby se dopouštějí někteří filosofové a celé filosofické školy, že poukazem na spjatost některých filosofických problémů s určitým jazykem chtějí prokazovat jejich neplatnost resp. filosofickou nezávažnost. Filosofovat lze jen v jazyce, a to v takovém, který filosofování umožňuje a podporuje. Právě proto je nutno se vždy znovu vracet k řeckým filosofům, neboť právě řečtina je jazykem, který umožnil nejen, aby se filosofie ustavila, ale také aby se velmi rychle rozvíjela a v několika málo staletích dosáhla neslýchaných a takřka nesrovnatelných vrcholů. Jazyk proto není pro filosofování pouhým nástrojem (v tom se Aristotelés hluboce mýlil, když dokonce logiku chápal jako pouhý nástroj): filosofovat je třeba nejen s pomocí jazyka, ale přímo z jazyka. Jazyk nám vždycky něco napovídá, pokouší se nás vést – a někdy je velmi dobré se jazykem vést opravdu nechat. Jindy však je třeba se jazyku opřít a větší energii se pokoušet myslit proti tomu, co nám jazyk napovídá a kam nás vede. Správnost a nesprávnost není jen záležitostí vět, výroků, výpovědí, ale má mnohem hlubší kořeny – a určité je má už v hlubinách jazyka (a po mém soudu nejen tam; k tomu se ostatně ještě dostaneme).

(Písek, 990128-2.)